

Алексєєва Світлана Володимирівна, доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, 04053, Україна, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-д, тел.: (044) 481-37-71, e-mail: sv-05@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>

Стешенко Олександр Леонідович, аспірант Інституту педагогіки НАПН України, 04053, Україна, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д 264-52-54, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: poboss@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2285-0532>

ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ

Анотація. У статті розкрито поняття освітніх стратегій професійної підготовки молоді до успішної кар'єри. Доведено, що сучасних умовах стрімких соціально-економічних змін, цифрової трансформації та зростання конкуренції на ринку праці зростає значення ефективної професійної підготовки молоді. Освітня система покликана не лише забезпечити здобуття знань і навичок, а й сформувати у майбутніх фахівців здатність до адаптації, критичного мислення, професійного самовизначення та реалізації індивідуальної кар'єрної траєкторії. У цьому контексті особливого значення набуває розроблення та впровадження дієвих освітніх стратегій, орієнтованих на потреби сучасного ринку праці, розвиток soft skills та ціннісно-сміслової готовності до професійної діяльності.

Визначено, що освітні стратегії професійної підготовки є комплексом взаємопов'язаних цілей, принципів, напрямків та засобів, спрямованих на забезпечення якісної та ефективної професійної освіти. Освітні стратегії визначають, яким чином відбувається процес навчання, розвиток компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності. Ефективні освітні стратегії професійної підготовки є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці, а також для розвитку економіки країни в цілому.

Здійснено аналіз класифікації побудови освітніх стратегій, що поділяються на: модульні; компетентнісні; проєктно-орієнтовані; інтегровані.

Обґрунтовано, що основними компонентами освітньої стратегії професійної підготовки є: цілі та завдання; зміст освіти; методи навчання; форми організації навчання; система оцінювання результатів навчання; кадрове забезпечення, наявність кваліфікованих викладачів та майстрів виробничого навчання, які володіють необхідними знаннями та досвідом; матеріально-технічне забезпечення; взаємодія з роботодавцями.

Ключові слова: професійна кар'єра, освітні стратегії, освітні стратегії професійної підготовки до професійної кар'єри.

Aliksieieva Svitlana Volodymyrivna, doctor of pedagogical sciences, chief researcher at the department of didactics, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 04053, Ukraine, Kyiv, 52-d Sichovykh Striltsiv St., phone: (044) 481-37-71, e-mail: sv-05@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8132-0465>

Steshenko Oleksandr Leonidovych, graduate student of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine, 04053, Ukraine, Kyiv, str. Sichovykh Striltsiv, 52-D 264-52-54, phone: (044) 264-52-54, e-mail: poboss@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2285-0532>

EDUCATIONAL STRATEGIES FOR THE PROFESSIONAL TRAINING OF YOUTH FOR A SUCCESSFUL CAREER

Abstract. The article explores the concept of educational strategies for preparing youth for successful careers. It argues that in the current environment of rapid socio-economic changes, digital transformation, and increasing competition in the job market, effective professional training of young people is crucial. The educational system is tasked not only with imparting knowledge and skills but also with fostering adaptability, critical thinking, professional self-determination, and the realization of individual career trajectories in future professionals. In this context, the development and implementation of effective educational strategies tailored to the needs of the modern job market, the development of soft skills, and the development of values-based readiness for professional activities become particularly significant.

It is determined that educational strategies for professional training encompass a complex of interconnected goals, principles, directions, and means aimed at ensuring high-quality and effective professional education. These strategies define how the learning process occurs and how competencies necessary for successful professional activities are developed. Effective educational strategies for professional training are a key factor in ensuring the competitiveness of graduates in the job market and in the overall economic development of the country.

An analysis of the classification of educational strategy development has been conducted, distinguishing the following types: modular, competency-based, project-oriented, and integrated strategies.

It is argued that the main components of educational strategies for professional training include: goals and objectives; educational content; teaching methods; forms of organizing learning; system for assessing learning outcomes; personnel provision, availability of qualified teachers and vocational training instructors with necessary knowledge and experience; material and technical support; interaction with employers.

Keywords: professional career, educational strategies, educational strategies for professional career preparation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю модернізації професійної підготовки відповідно до вимог ХХІ століття та забезпечення сталого переходу молоді від освіти до професійної діяльності. У сучасних умовах стрімких соціально-економічних змін, цифрової трансформації та зростання конкуренції на ринку праці зростає значення ефективної професійної підготовки молоді. Освітня система покликана не лише забезпечити здобуття знань і навичок, а й сформувати у майбутніх фахівців здатність до адаптації, критичного мислення, професійного самовизначення та реалізації індивідуальної кар'єрної траєкторії. У цьому контексті особливого значення набуває розроблення та впровадження дієвих освітніх стратегій, орієнтованих на потреби сучасного ринку праці, розвиток soft skills та ціннісно-смыслові готовності до професійної діяльності. Професійна підготовка сьогодні виходить за межі вузькопрофільного навчання і розглядається як комплексний процес, що охоплює компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та аксіологічний підходи [1]. Вона потребує узгодження цілей, змісту, методів та форм організації навчання із глобальними тенденціями в освіті й викликами національного розвитку. Освітні стратегії виступають як інтегративний механізм, що поєднує інноваційні педагогічні технології, цифрові ресурси, співпрацю з роботодавцями та елементи неформальної освіти [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика професійної підготовки молоді та розроблення освітніх стратегій є предметом активного наукового обговорення у вітчизняній і зарубіжній педагогіці. У дослідженнях вітчизняних учених (О. Овчарук, І. Зязюн, Н. Дем'яненко, О. Топузов, Л. Лузіна) підкреслюється значення компетентнісного підходу до формування змісту освіти, який забезпечує зв'язок між теоретичною підготовкою та практичними потребами ринку праці. Наукові праці С. Сисоєвої, Н. Побірченко зосереджені на інтеграції формальної, неформальної й інформальної освіти у процесі професійної підготовки, що сприяє розвитку гнучких і адаптивних освітніх траєкторій. У контексті цифрової трансформації освіти дослідження С. Литвінова та І. Ткаченко акцентують на ролі цифрових платформ і технологій у розвитку професійної самостійності студентів і підвищенні мотивації до навчання.

Зарубіжні дослідники, зокрема D. Schön, M. Fullan, A. Gibb вивчають освітні стратегії як засіб формування професійної ідентичності та розвитку навичок ХХІ століття – критичного мислення, комунікації, колаборації та креативності. У публікаціях ЮНЕСКО та OECD (Education at a Glance, Future of Education and Skills 2030) наголошується на важливості цілісного підходу до підготовки молоді, який включає соціально-емоційне навчання, міждисциплінарність і кар'єрну орієнтацію. Попри значну кількість напрацювань, недостатньо дослідженим залишається питання систематизації освітніх стратегій, які інтегрують компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи з урахуванням динаміки сучасного ринку праці. Це й зумовлює необхідність подальшого теоретичного узагальнення та практичного моделювання ефективних стратегій професійної підготовки молоді.

Виклад основного матеріалу. Освітні стратегії професійної підготовки – це комплекс взаємопов'язаних цілей, принципів, напрямків та засобів, спрямованих на забезпечення якісної та ефективної професійної освіти. Ефективні освітні стратегії професійної підготовки є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці, а також для розвитку економіки країни в цілому. Освітні стратегії визначають, яким чином відбувається процес навчання, розвиток компетенцій, необхідних для успішної професійної діяльності [3].

В сучасній педагогіці найбільш відомими прикладами освітніх стратегій професійної підготовки є дуальна освіта (навчання відбувається на робочому місці, що дає змогу здобувачам освіти отримати практичний досвід та підвищити свою конкурентоспроможність на ринку праці); дистанційне навчання (використання онлайн-ресурсів та платформ для навчання, що уможливорює здобуття освіти віддалено); навчання в центрах професійної досконалості (залучення висококваліфікованих фахівців для навчання за певними професіями на сучасному технологічному обладнанні).

За побудовою освітні стратегії поділяються на:

- модульні – навчання відбувається за окремими модулями, навчальний процес адаптований до потреб здобувачів освіти та роботодавців;
- компетентнісні – орієнтована на формування певних компетенцій, тобто здатності застосовувати знання та навички у практичній діяльності;
- проєктно-орієнтовані – виконання навчальних проєктів, що сприяє розвитку навичок самостійної роботи, творчого мислення та вирішення проблем;
- інтегровані – поєднує різні навчальні дисципліни та галузі знань для формування цілісного уявлення про професію [4].

Освітні стратегії виступають як інструмент довгострокового планування розвитку освітньої сфери, що базується на інтеграції наукових знань, практичного досвіду та інноваційних підходів до навчання й виховання. Відповідно до нашої проблеми дослідження, освітні стратегії – це цілеспрямовані, науково обґрунтовані плани дій з організацію освітнього процесу, змістом підготовки, вибором форм, методів і засобів навчання відповідно до вимог часу, потреб суспільства, державної політики та особистісного розвитку здобувачів освіти, що ґрунтуються на філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних, економічних та управлінських засадах. в основі розроблення освітніх стратегій лежать наукові підходи: системний (розглядає освіту як цілісну динамічну систему, всі елементи якої взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем); компетентнісний (орієнтує навчання на формування здатностей і ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності в умовах сучасного світу); акмеологічний (акцентує увагу на розвитку особистості до рівня професійної майстерності та самореалізації); інноваційний (спрямований на оновлення освітнього середовища, впровадження цифрових технологій, нових форм і методів навчання).

Освітні стратегії мають враховувати глобальні та національні виклики, такі як цифровізація, інтеграція в європейський освітній простір, військові виклики, міграційні процеси, розвиток креативних індустрій тощо. Їх мета не лише забезпечення якісної освіти, а й формування спроможної до змін, критично мислячої, соціально відповідальної особистості. Відповідно до цього, основними компонентами освітньої стратегії професійної підготовки є:

- *цілі та завдання*, що визначають очікувані результати навчання, тобто рівень знань, умінь та навичок, які здобувачі освіти повинні отримати;
- *зміст освіти*, наповнення освітнього процесу конкретними знаннями, інформацією та практичними завданнями, які відповідають вимогам професії;
- *методи навчання*, використання різноманітних педагогічних підходів та технологій для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти та забезпечення ефективного засвоєння матеріалу;
- *форми організації навчання*, визначення оптимальних способів проведення занять, таких як лекції, семінари, практичні заняття, стажування тощо;
- *оцінювання результатів навчання*, використання різних методів контролю знань та навичок, таких як тести, іспити, захист проектів, спостереження за практичною діяльністю;
- *кадрове забезпечення*, наявність кваліфікованих викладачів та майстрів виробничого навчання, які володіють необхідними знаннями та досвідом;
- *матеріально-технічне забезпечення*, забезпечення освітнього процесу необхідним обладнанням, інструментами, матеріалами та сучасними технологіями;
- *взаємодія з роботодавцями*, залучення представників підприємств до освітнього процесу з метою узгодження навчальних програм з потребами ринку праці та забезпечення практичної підготовки.

Освітні стратегії професійної підготовки молоді – це ключ до того, щоб перетворити навички та знання на успішну і стійку кар'єру. Освітні стратегії професійної підготовки поєднують зміст, методи й середовище навчання з реаліями ринку праці та глобальними викликами. Такі стратегії спираються на міждисциплінарні підходи, зокрема, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інтегративний і цифровий, які дають змогу гармонізувати зміст освіти з реаліями ринку праці та вимогами сталого розвитку.

Основні цілі освітніх стратегій професійної підготовки молоді:

- підготовка конкурентоспроможного фахівця;
- забезпечення гнучкості та адаптивності до змін на ринку праці;
- розвиток soft skills (комунікація, критичне мислення, креативність);
- інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти;
- формування підприємницького і цифрового мислення.

Щодо орієнтації на компетентності (наприклад, ESCO, DigComp), то фокус зміщується від «знати» до «вміти», через критичне мислення, командну роботу, цифрову грамотність. Стратегії враховують глобальні рамки компетентностей,

адаптуючи їх до локального контексту. Також, це зв'язок освіти з ринком праці, тобто навчальні плани ґрунтуються на аналізі трудового попиту, технологічних змін і професійних трендів, а саме, включення модулів про професійну етику, самопрезентацію, мікро-підприємництво та розвиток кар'єрного планування.

Основні завдання освітніх стратегій підготовки молоді до кар'єри полягають у формуванні професійної ідентичності; підготовці до самостійного вибору та управління кар'єрою; розвитку кар'єрних компетентностей; забезпеченні рівного доступу до можливостей професійного зростання.

Прикладами освітніх стратегій професійної підготовки молоді до кар'єри є «Стратегія ранньої професійної орієнтації та планування кар'єри», що включає профорієнтаційні програми, психодіагностику, профільне навчання у старшій школі і сприяє усвідомленому вибору освітньої та професійної траєкторії. Відома «Стратегія поєднання теоретичного навчання з оплачуваним стажуванням або практикою на підприємствах», насамперед це дуальна професійна підготовка, яка сприяє формуванню реальних трудових навичок і першого професійного досвіду. Зазначимо про стратегії «Інтеграції підприємницької освіти у навчальні програми», що сприяє формуванню підприємницького мислення, лідерства, здатності до самозайнятості. Молодь навчається самостійно створювати робочі місця, реалізовувати власні проекти. Важливі також і «Стратегії саморозвитку і самоорганізації», що активно підтримують особистісний розвиток студентів через самостійну роботу, волонтерську діяльність та інші форми активності поза навчанням.

Висновки. Отже, узагальнюючи зазначимо, що ефективними є стратегії, які включають дуальну освіту, стажування, проєктну діяльність і моделювання реальних професійних ситуацій, а це підвищує конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Професійна підготовка має бути доповнена розвитком м'яких навичок молоді, а саме, лідерства, емоційного інтелекту, здатності до співпраці, адаптивності, що є критично важливими в умовах нестабільного ринку праці. Необхідне посилення співпраці між закладами освіти, бізнесом і державними структурами задля узгодження змісту навчання з актуальними потребами роботодавців. Кар'єрна підготовка повинна формувати в молоді мотивацію і готовність до безперервного навчання, що є запорукою кар'єрної мобільності та довготривалого професійного успіху. Сучасні освітні стратегії мають враховувати індивідуальні особливості, здібності та інтереси молоді, дозволяючи будувати персоналізовані освітні та кар'єрні траєкторії. Успішна кар'єра вимагає формування в молоді ініціативності, здатності брати на себе відповідальність, генерувати ідеї та впроваджувати їх у життя.

Література:

1. Алексеева С. В. Наукові теорії розвитку професійної кар'єри в сучасних концепціях професійної педагогіки. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. Київ – Вінниця: Планер, 2014. Вип. 38. С. 100–103.

2. Алексеева С. В. Форми та методи он-лайн консультування майбутніх фахівців з розвитку професійної кар'єри. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Випуск 44. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. С. 194-198. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166116>
3. Алексеева С. Інформаційне освітнє середовище підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка (10). С. 72-77. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731275>
4. Алексеева С. (2024) Новації та перспективи в освітніх практиках: неформальна освіта. *Проблеми сучасного підручника*. 1, 2024 С. 6-12 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745997>
5. Алексеева С., Стещенко О. (2024) Професійна кар'єра як сучасний феномен успішності: від планування до успішної реалізації. *Věda a perspektivy* 5(36)2024 С. 178-188 [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5\(36\)-178-188](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36)-178-188)
6. Алексеева С. В. Формування готовності майбутніх фахівців до реалізації професійної кар'єри. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д.Г., 2012. Вип. 16, кн. 2. С. 3–12.
7. Топузов, О., Алексеева, С. (2024). Забезпечення якості загальної середньої освіти: сучасні виклики та можливості. *Проблеми сучасного підручника*, (33), 266–272. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-33-266-272> <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745824>
8. Топузов О., Алексеева С. Штучний інтелект та іммерсивні технології в освітніх практиках: компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті під час війни в Україні. *Освіта для цифрової трансформації суспільства: монографія*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 2024. С. 249-260 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744578>
9. Алексеева С. (2024) Штучний інтелект в освіті: основні можливості трансформації навчання. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024). Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Київ, 1-2 березня 2024 р.) [Електронний ресурс]. Київ : УкрІНТЕІ, 2024. С. 17-20 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745075>
10. Алексеева, С.В. (2013) Формування готовності учнівської молоді до вибору і реалізації професійної кар'єри: від теорії до практики. *Науковий вісник Інституту професійно технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка (5). С. 80-85. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11303>
11. Алексеева С. (2023) Дидактичний алгоритм розроблення індивідуальної освітньої траєкторії. Витоки педагогічної майстерності: журнал. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2023. Випуск 32. С. 5-9 <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.32.292607> <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740455>

References:

1. Aliksieieva S. V. (2014) Naukovi teorii rozvytku profesiinoi kariery v suchasnykh kontseptsiiakh profesiinoi pedahohiky. [Scientific theories of professional career development in modern concepts of professional pedagogy]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk. prats*. Kyiv – Vinnytsia: Planer, Vyp. 38. S. 100–103. [in Ukrainian].
2. Aliksieieva S.V. (2016) Formy ta metody on-lain konsultuvannia maibutnikh fakhivtsiv z rozvytku profesiinoi kariery. [Forms and methods of online counselling for future professionals on professional career development]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk. pr*. Vypusk

44. Kyiv-Vinnytsia: TOV firma «Planer». stor. 194-198.
[URL:https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166116](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/166116) [in Ukrainian].

3. Aliksieieva S. (2015) Informatsiine osvritnie seredovyshe pidhotovky maibutnikh dyzaineriv do rozvytku profesiinoi kariery. [Information educational environment for training future designers for professional career development]. Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika (10). stor. 72-77.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731275> [in Ukrainian].

4. Aliksieieva S. (2024) Novatsii ta perspektyvy v osvitnikh praktykakh: neformalna osvita. [Innovations and prospects in educational practices: non-formal education]. Problemy suchasnoho pidruchnyka. 1, 2024 S. 6-12 <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-6-12>
<https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/769/893> [in Ukrainian].

5. Aliksieieva, S., & Steshenko, O. (2024). Professional career as a modern phenomenon of success: from planning to successful implementation. Věda a perspektyvy, 5(36), 178–188.
[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5\(36\)-178-188](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-5(36)-178-188) [in Ukrainian].

6. Aliksieieva S. V. (2012) Formuvannia hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv do realizatsii profesiinoi kariery. [Formation of future specialists' readiness for professional career]. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zb. nauk. prats. Kamianets-Podilskyi: Zvoleiko D.H., Vyp. 16, kn. 2. S. 3–12. [in Ukrainian].

7. Topuzov, O., Aliksieieva, S. (2024). Zabezpechennia yakosti zahalnoi serednoi osvity: suchasni vyklyky ta mozhlyvosti. [Ensuring the quality of general secondary education: current challenges and opportunities]. Problemy suchasnoho pidruchnyka, (33), 266–272.
<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-33-266-272> [in Ukrainian].

8. Topuzov O., Alekseeva S.(2024) Artificial Intelligence and Immersive Technologies in Educational Practices: Compensating Educational Losses in General Secondary Education during the War in Ukraine. Education for Digital Transformation of Society: Monograph. Kyiv: LLC "Yurka Liubchenka", Pp. 249-260. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744578>. [in Ukrainian].

9. Alekseeva S. (2024). Artificial Intelligence in Education: Key Opportunities for Transforming Learning. Artificial Intelligence in Science and Education (AISE 2024). Proceedings of the International Scientific Conference (Kyiv, March 1–2, 2024) [Electronic resource]. Kyiv: UkrINTEI, 2024. Pp. 17–20. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745075>[in Ukrainian].

10. Aliksieieva, S.V. (2013) Formuvannia hotovnosti uchnivskoi molodi do vyboru i realizatsii profesiinoi kariery: vid teorii do praktyky. [Formation of students' readiness to choose and implement a professional career: from theory to practice]. Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika (5). S. 80-85.
[URL:https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11303](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11303) [in Ukrainian].

11. Alekseeva, S. (2023). Didactic algorithm for developing an individual educational trajectory. Vytoky pedahohichnoi maisternosti: Journal of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Issue 32, 5–9. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2023.32.292607>
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740455> [in Ukrainian].